

Duginova „Čtvrtá politická teorie“ (Bulletin č.269)

26.11.2014

Jan Horník

Poté, co byly letos 2. května nad Slavjanskem sestřeleny první dva vrtulníky ukrajinské armády, jako jeden z hostů v nedělních Otázkách Václava Moravce vystoupil Hynek Kmoníček, ředitel zahraničního odboru prezidentské kanceláře. Když padla otázka, zda stojí za ruskou agresí nějaký plán, Kmoníček hájil názor, že nic takového

neexistuje, že Putin čistě oportunisticky reaguje na situaci a obrátne využívá ukrajinské krize, například když anektoval Krym.

U ředitele zahraničního odboru Kanceláře prezidenta je taková bagatelizace současné války mírně řečeno znepokojující. Kdo v poslední době více sleduje Putinovy projevy i činy, mohl zaznamenat opakované zmínky o Eurasii, multipolárním světě, nové fázi dějin, podpis mezinárodní smlouvy o vzniku Eurasijské unie k 1. lednu 2015, atd. Naplňuje tedy současné Putinovo Rusko nějaký dlouhodobý plán, anebo jsme skutečně svědky pouhého obrátneho manévrování v post-studenoválečném světě?

Idea Eurasie jako jedné z geopolitických oblastí spoluurčujících vývoj dějin není nová, byla populární například počátkem

minulého století v Německu. V současném Rusku však našla nové uplatnění, a jak samotný název Eurasie napovídá, týká se i nás. Vliv eurasijské ideje mezi ruskými politickými i armádními elitami sílí již více než dekádu. Hlavním představitelem a ideologem (neo)eurasianismu je Alexander Dugin. Jeho vliv již přesáhl hranice Ruska, jeho myšlením se inspiroují i některé politické strany a hnutí v Evropě, například předseda maďarského Jobbiku Gábor Vona.

Duginův politický a intelektuální vývoj byl velice bouřlivý, z jeho životopisu proto jen stručně. Alexander Dugin se narodil v roce 1962 v Moskvě. V 80. letech koketoval s mystikou tradicionalistů, od roku 1988 se angažoval v Nacionálně-bolševické frontě „Pamjat“, od roku 1993 působil jako ideolog a jeden z lídrů Nacionálně-bolševické strany, odkud kvůli sporům v roce 1997 odešel. V roce 1998 nastoupil jako poradce předsedy Státní dumy v geopolitických a strategických otázkách (v této funkci působil až do roku 2004). V roce 2001 založil stranu Eurasie, která se o dva roky později změnila v Mezinárodní eurasijské hnutí. Od roku 2006 vede čtyři webové portály propagující eurasianismus. Jedním z jeho obdivovatelů se stal například i Ivan Děmidov, hlavní ideový vůdce strany Jednotné Rusko, který objevení se Dugina označil jako „zlomový moment svého života“. Od roku 2007 je Dugin profesorem sociologie na Moskevské státní univerzitě, tehdy např. přednášel o filosofii Martina Heideggera. Od roku 2008 tamtéž vede Katedru sociologie mezinárodních vztahů a Centrum konzervativních studií. V srpnu 2008 aktivně podporoval útok na Gruzii, když prosazoval, aby ruská armáda dobyla Tbilisi. V listopadu téhož roku na Moskevské státní univerzitě uspořádal společně s ideovým zakladatelem francouzské nové pravice Alanem de Benoist konferenci o tzv. „čtvrté politické teorii“. Vydal desítky studií a knih, jež

spolufinancuje i ruské ministerstvo obrany, pravidelně vystupuje na hlavním kanálu ruské státní televize, kde komentuje především politiku. Během dosavadního života byl redaktorem několika časopisů, ovládá 8 jazyků. Prezidenta Putina podle svých vlastních slov považuje za naprosto klíčovou postavu ruské i světové politiky.

Svou eurasijskou ideu Alexander Dugin uceleně prezentoval již ve své knize *Základy geopolitiky* (1999). Zajímavá je však především jeho obecnější teorie politiky, již zmíněná *Čtvrtá politická teorie* (první ruské vydání 2009). Ta totiž jako hlubší myšlenková vrstva stojí v pozadí geopolitické teorie a ideje Eurasie samotné. Než se ale ke čtvrté politické teorii dostaneme, alespoň několik slov k Duginově geopolitické koncepci.

Dugin vychází z obecné představy o konfliktech, které zákonitě vznikají mezi geopolitickými bloky. Hlavní síly zde představují „eurasijské“ kontinentální mocnosti a „atlantické“ námořní mocnosti. Základní linie konfliktu podle Dugina vede mezi USA a Ruskem. USA představují ústřední sílu globalizace a unipolárního uspořádání světa, kdežto Rusko je vedoucí silou prosazující multipolární uspořádání. Obnovení velmocenského postavení Ruska pak chápe jako součást širšího dějinného procesu, jehož výsledkem bude zhroucení dosavadní hegemonie Západu vojensky představovaného Severoatlantickou aliancí. Součástí tohoto přeskupení sil bude ústup USA za Atlantik a vznik silného eurasijského bloku, jehož hlavním mocenským centrem bude Moskva. Vztaženo na nás, „atlantismus“ nahradí „eurasianismus“. Mocensko-politické jádro eurasijského prostoru má přitom tvořit Eurasijská unie. Pod přímou nadvládu Ruska by podle Dugina například měly patřit i pravoslavné oblasti Balkánu, jihozápadní Ukrajina, Gruzie, Arménie nebo Ázerbájdžán.

Nástup nového světového uspořádání přitom Dugin odvozuje z hlubších filosofických zdrojů, než by mohla vysvětlovat běžná mezinárodní politika a zájmy velmocí. Dugin v podstatě předkládá novou interpretaci dějin, která se v nejhlubším základu opírá o ontologii Martina Heideggera a jeho pojem „Dasein“. Protože zde nemáme prostor pro rozbor tak rozsáhlých ideových souvislostí, soustředíme se jen na hlavní Duginovu tezi, totiž že nyní na konci modernity potřebujeme novou politickou teorii, která nahradí ideje moderny a postmoderny.

Proč Dugin mluví právě o „čtvrté“ teorii? Podle něj s koncem 20. století končí i věk tří hlavních ideologií, které mají svůj původ v modernitě: 1) liberalismu (levicového i pravicového), 2) komunismu (včetně všech variant socialismu) a 3) fašismu (včetně nacionálního socialismu). Odhlédněme od nepřesností v Duginově klasifikaci, podstatné je, že Dugin chápe liberalismus jako poslední z přeživších ideologií, které zrodila moderní doba. Liberalismus zkrátka ve střetu s fašismem (nacismem) a komunismem zvítězil a na konci 20. století zaujal pozici ideologického hegemonu. Subjekty politiky, jakými byly třída u komunismu a stát u fašismu (rasa u nacismu), byly poraženy individuem liberalismu.

Ideál jednotlivce jakožto základu politického uspořádání podle Dugina tvoří zdroj západního universalismu: pro všechny lidi jakožto jedince platí stejné hodnoty, náleží jim stejná práva. Dynamika liberalismu je proto podle Dugina již samotnou svou povahou stejně totalitní jako komunismus a fašismus. Liberalismus se totiž celému světu snaží ze své vnitřní logiky vnutit totožné hodnoty: lidská práva, demokracii, kapitalismus apod. Globalizace je jen jednou stránkou celkového směřování liberalismu.

Zde musíme učinit malou odbočku a upozornit, že Dugin nerozlišuje mezi přirozenými, univerzálně platnými právy, jak byl tento koncept původně zamýšlen, a dnešní uměle nafouknutou podobou lidských práv, která stále více degeneruje ve smyšlené nároky jakékoliv skupiny na cokoliv – dnes už nám chybí snad jen práva zrzavců. Jinak viděno, Dugin nerozlišuje mezi klasickým liberalismem, který bychom zařadili na pravici, a liberalismem (libertarianismem), který bychom zařadili na levici. To je velice důležité vzhledem k tomu, že Dugin chápe jako zlo vše, co pochází z liberálního Západu. Ani univerzální lidská práva proto nemají v jeho myšlení místo. Koncept lidských práv Dugin dokonce označuje přímo za rasistický. Ale zpět k vývoji dějin.

Podle Dugina nyní po vítězství liberalismu nastala fáze postliberální, kdy se liberalismus bez nepřátel a dotažený do všech důsledků zhroutí. Jednotlivec bez širšího společenského zakotvení, bez tradic, bez Boha, spojený s konceptem absolutizované svobody, totiž nakonec pohltní sám sebe a přinese úpadek všude tam, kam sahá jeho vliv. Nedávná globální ekonomická krize představovala podle Dugina jen začátek. To nejhorší teprve přijde. Proto je nutné vydat se zcela novou cestou, překročit modernitu jako takovou. Nový směr má vytyčit právě čtvrtá politická teorie.

U konzervativně smýšlejících čtenářů by takový pokus mohl na první pohled vyvolávat sympatie. Zdá se totiž, že by mohl skýtat naději na zastavení úpadku západní společnosti. V čem tedy Dugin spatřuje nové základy? Podívejme se alespoň na několik bodů. Tím ústředním je absolutní odpor k modernitě a liberalismu, především pak odpor proti jeho základnímu kameni: „*Liberalismus jako celek spočívá na jednotlivci, který tvoří jeho nejzákladnější prvek... Abychom rozetli kruh, musíme*

zasáhnout jedince, zničit ho a odsunout ho na okraj politických úvah. ...nabízíme teorii, že každá lidská identita je přijatelná a ospravedlnitelná, kromě identity jednotlivce. Člověk je totiž vším krom individua. ... Liberalismus musí být poražen a zničen a jedinec musí být svržen ze svého piedestalu.“ (Srov. 2. kapitola, Dasein jako činitel.)

Podle Dugina musíme kompletně odvrhnout ontologii, antropologii i epistemologii moderní doby a vytvořit nové tradice. Na základě zkušeností z 20. století rozhodně víme, že třída, rasa ani individuum nemohou základ nového uspořádání tvořit. Hodnotami budoucnosti jsou proto hodnoty z předmoderní doby. Dugin ale nemá na mysli pouhý konzervatismus, nýbrž mu jde o jakýsi futurismus, který z minulosti vyjde. Ve čtvrté politické teorii má mít například nezastupitelné místo svoboda: *„Rozdíl je však v tom, že svoboda je pojata jako lidská svoboda a nikoli jako svoboda jednotlivce – jako svoboda daná etnocentrismem, svoboda Dasein, svoboda kultury a společnosti, svoboda jakékoliv formy subjektu kromě jediné, totiž svobody jednotlivce.“* (Srov. 2. kapitola, Dasein jako činitel.)

Dugin nabízí jakousi verzi kolektivní svobody. Kdo si najde čas čtvrtou politickou teorii důkladněji prostudovat, zjistí, že takovou svobodu budou mít především politici. Člověk je totiž podle Dugina jen produktem kultury a moci: *„To, kým člověk je, nevyplývá z něho samotného jakožto jednotlivce, ale z politiky. Je to právě politika, která disponuje násilím a legitimní mocí, která definuje člověka. Je to právě politický systém, který nám dává tvar. Co více, politický systém má intelektuální a pojmotvornou moc, stejně tak jako neomezený potenciál proměňovat. Odpověď na antropologickou otázku spočívá*

*v uspořádání moci ve společnosti.“ (Srov. 11. kapitola, *Nová politická antropologie: politický člověk a jeho proměny.*)*

Pokud jde o konkrétní obsah, představuje čtvrtá politická teorie otevřený projekt, ke kterému se mohou v různých formách přidat nejrůznější společnosti a civilizace. Každý nechť vytvoří vlastní uzavřený hodnotový a kulturní systém, vznikne multipolární svět. Každý civilizační okruh bude mít své „Dasein“ nesrovnatelné s ostatními. Dugin používá termín pluriversalismus, nebo také regionální universalismus, spojený s konkrétním geopolitickým prostorem, v kontrastu k universalismu. Je-li (anebo možná spíše byla-li) na Západě svoboda jednotlivce ústřední ideou politiky, jinde prostě být nemusí.

Kultury (civilizace) jsou v Duginově pojetí hodnotově autonomní a nelze je srovnávat, každá má své vlastní pojmy, platí zásada dvojího metru: *„Nebude existovat žádný univerzální standard, ani v materiálním ani v duchovním smyslu. Každá civilizace konečně získá právo svobodně projevit sama sebe podle svých přání, bude měřítkem svých věcí. Někde bude měřítkem člověk, někde náboženství, jinde etnická příslušnost, jinde třeba materialismus.“* (Srov. 7. kapitola, *„Civilizace“ jako ideologický koncept.*)

Co z právě předložených zásad čtvrté politické teorie vyplývá pro projekt eurasianismu? Pokud jde o Rusko, cílem je vytvořit nezávislou civilizační oblast, která bude řízena jako impérium s centrem v Moskvě a bude ovládat Eurasii. Měla by se celkově izolovat a stát nezávislou na Západu, a to pokud možno ve všech oblastech, od vojenské až po kulturní. Její základ má tvořit Velké Rusko, jež je esenciálně svázáno s pravoslavím. Eurasie zároveň poslouží jako jeden z pilířů multipolárního

světa a jedno z center celosvětového odporu proti Spojeným státům, jež jsou zdrojem liberalismu.

Hlavní světová mise eurasianismu pak spočívá v tom, že všem nabízí proti-univerzalistickou alternativu představovanou USA. Chce všem ostatním civilizacím napomoci rozvinout jejich vlastní hodnoty a kultury v novém světovém řádu. Porážka liberalismu je přitom podmínkou pro osvobození světa od hegemonie Západu, pro otevření prostoru pro multipolární svět. Nutnou podmínku vítězství přitom podle Dugina představuje přetržení pouta mezi Evropou a Spojenými státy. Atlantický svět bez starého kontinentu totiž nebude mít šanci na udržení. Evropa se stane periferií Eurasie.

Podle Alexandra Dugina se právě nacházíme v přelomové fázi dějin, kdy liberalismus a s ním i celý Západ stojí před zhroutilím a doba je zralá na novou multipolární éru. Putin a Rusko mají v tomto přerodu sehrát klíčovou roli, mají napomoci zrození nového světa, který zcela nahradí post-liberální agonii. Čtvrtá politická teorie všechny vybízí, aby se k tomuto úsilí připojili.

Na květnové konferenci v Kyjevě po přednášce Timothy Snydera o současných trendech ruské politiky a ideologii eurasianismu padla otázka, jak můžeme přesněji odhadnout, kam až sahá Putinův plán, když nemáme žádný Mein Kampf jako v případě Hitlera, kde si mohl každý už v roce 1926 přečíst, co má Vůdce v plánu. Snyder odpověděl především jako historik, že musíme z vývoje událostí zkusit odhadnout jejich celkový směr. S tím nelze než souhlasit. Měli bychom ale také důkladněji studovat myšlení ideologů Kremlu. Pokud se totiž jejich vazba, například Dugina, na současnou Ruskou mocenskou elitu prokáže jako silná, máme skutečný a

dlouhodobý problém. Pokus o vytvoření eurasijského prostoru byl totiž podle všeho zahájen nejpozději někdy na přelomu tisíciletí. Jak bude úspěšný, nezáleží jen na Putinovi. Momentálně jsou na tahu Ukrajinci.

(Alexander Dugin, *The Fourth Political Theory*, Londýn 2012, Arktos. Viz také www.4pt.su)

Tento text byl otištěn ve druhém čísle XXIII. ročníku časopisu Babylon. Za laskavé svolení k jeho publikování v Bulletinu OI redakce děkuje šéfredaktorovi Petru Placákovi.

~~<http://www.obcinst.cz/duginova-ctvrta-politicka-teorie-bulletin-e-269/>~~

OBČANSKÝ INSTITUT

Jan HORNÍK

DUGINOVA

„ČTVRTÁ POLITICKÁ TEORIE“

Nastává nová éra dějin, Západ končí

Tento text byl otištěn ve druhém čísle XXIII. ročníku časopisu Babylon.
Za laskavé svolení k jeho publikování v Bulletinu OI redakce děkuje šéfredaktorovi Petru Placákovi.

Poté, co byly letos 2. května nad Slavjanskem sestřeleny první dva vrtulníky ukrajinské armády, jako jeden z hostů v nedělních Otázkách Václava Moravce vystoupil Hynek Kmoníček, ředitel zahraničního odboru prezidentské kanceláře. Když padla otázka, zda stojí za ruskou agresí nějaký plán, Kmoníček hájil názor, že nic takového neexistuje, že Putin čistě oportunisticky reaguje na situaci a obratně využívá ukrajinské krize, například když anektoval Krym.

U ředitele zahraničního odboru Kanceláře prezidenta je taková bagatelizace současné války mírně řečeno znepokojující. Kdo v poslední době více sleduje Putinovy projevy i činy, mohl zaznamenat opakované zmínky o Eurasii, multipolárním světě, nové fázi dějin, podpis mezinárodní smlouvy o vzniku Eurasijské unie k 1. lednu 2015, atd. Naplňuje tedy současné Putinovo Rusko nějaký dlouhodobý plán, anebo jsme skutečně svědky pouhého obratného manévrování v post-studenoválečném světě?

Idea Eurasie jako jedné z geopolitických oblastí spoluurčujících vývoj dějin není nová, byla populární například počátkem minulého století v Německu. V současném Rusku však nalezla nové uplatnění, a jak samotný název Eurasie napovídá, týká se i nás. Vliv eurasijské ideje mezi ruskými politickými i armádními elitami sílí již více než dekádu. Hlavním představitelem a ideologem (neo)eurasianismu je Alexander Dugin. Jeho vliv již přesáhl hranice Ruska, jeho myšlením se inspirují i některé politické strany a hnutí v Evropě, například předseda maďarského Jobbiku Gábor Vona.

Duginův politický a intelektuální vývoj byl velice bouřlivý, z jeho životopisu proto jen stručně. Alexander Dugin se narodil v roce 1962 v Moskvě. V 80. letech koketoval s mystikou tradicionalistů, od roku 1988 se angažoval v Nacionálně-bolševické frontě „Pamjat“, od roku 1993 působil jako ideolog a jeden z lídrů Nacionálně-bolševické strany, odkud kvůli sporům v roce 1997 odešel. V roce 1998 nastoupil jako poradce předsedy Státní dumy v geopolitických a strategických otázkách (v této funkci působil až do roku 2004). V roce 2001 založil stranu Eurasie, která se o dva roky později změnila v Mezinárodní eurasijské hnutí. Od roku 2006 vede čtyři webové portály propagující eurasianismus. Jedním z jeho obdivovatelů se stal například i Ivan Děmidov, hlavní ideový vůdce strany Jednotné Rusko, který objevení se Dugina označil jako „zlomový moment svého života“. Od roku 2007 je Dugin profesorem sociologie na Moskevské státní univerzitě, tehdy např. přednášel o filosofii Martina Heideggera. Od roku

2008 tamtéž vede Katedru sociologie mezinárodních vztahů a Centrum konzervativních studií. V srpnu 2008 aktivně podporoval útok na Gruzii, když prosazoval, aby ruská armáda dobyla Tbilisi. V listopadu téhož roku na Moskevské státní univerzitě uspořádal společně s ideovým zakladatelem francouzské nové pravice Alanem de Benoist konferenci o tzv. „čtvrté politické teorii“. Vydal desítky studií a knih, jež spolufinancuje i ruské ministerstvo obrany, pravidelně vystupuje na hlavním kanálu ruské státní televize, kde komentuje především politiku. Během dosavadního života byl redaktorem několika časopisů, ovládá 8 jazyků. Prezidenta Putina podle svých vlastních slov považuje za naprosto klíčovou postavu ruské i světové politiky.

Svou eurasijskou ideu Alexander Dugin uceleně prezentoval již ve své knize *Základy geopolitiky* (1999). Zajímavá je však především jeho obecnější teorie politiky, již zmíněná *Čtvrtá politická teorie* (první ruské vydání 2009). Ta totiž jako hlubší myšlenková vrstva stojí v pozadí geopolitické teorie a ideje Eurasie samotné. Než se ale ke čtvrté politické teorii dostaneme, alespoň několik slov k Duginově geopolitické koncepci.

Dugin vychází z obecné představy o konfliktech, které zákonitě vznikají mezi geopolitickými bloky. Hlavní síly zde představují „eurasijské“ kontinentální mocnosti a „atlantické“ námořní mocnosti. Základní linie konfliktu podle Dugina vede mezi USA a Ruskem. USA představují ústřední sílu globalizace a unipolárního uspořádání světa, kdežto Rusko je vedoucí silou prosazující multipolární uspořádání. Obnovení velmocenského postavení Ruska pak chápe jako součást širšího dějinného procesu, jehož výsledkem bude zhroucení dosavadní hegemonie Západu vojensky přestavovaného Severoatlantickou aliancí. Součástí tohoto přeskupení sil bude ústup USA za Atlantik a vznik silného eurasijského bloku, jehož hlavním mocenským centrem bude Moskva. Vztaženo na nás, „atlantismus“ nahradí „eurasianismus“. Mocensko-politické jádro eurasijského prostoru má přitom tvořit Eurasijská unie. Pod přímou nadvládou Ruska by podle Dugina například měly patřit i pravoslavné oblasti Balkánu, jihozápadní Ukrajina, Gruzie, Arménie nebo Ázerbájdžán.

Nástup nového světového uspořádání přitom Dugin odvozuje z hlubších filosofických zdrojů, než by mohla vysvětlovat běžná mezinárodní politika a zájmy velmocí. Dugin v podstatě předkládá novou interpretaci dějin, která se v nehlubším základu opírá o ontologii Martina Heideggera a jeho pojem „Dasein“. Protože zde nemáme prostor pro rozbor tak rozsáhlých ideových souvislostí, soustředíme se jen na hlavní Duginovu tezi, totiž že

nyní na konci modernity potřebujeme novu politickou teorii, která nahradí ideje moderny a postmoderny.

Proč Dugin mluví právě o „čtvrté“ teorii? Podle něj s koncem 20. století končí i věk tří hlavních ideologií, které mají svůj původ v modernitě: 1) liberalismu (levicového i pravicového), 2) komunismu (včetně všech variant socialismu) a 3) fašismu (včetně nacionálního socialismu). Odhlédneme od nepřesností v Duginově klasifikaci, podstatné je, že Dugin chápe liberalismus jako poslední z přeživších ideologií, které zrodila moderní doba. Liberalismus zkrátka ve střetu s fašismem (nacismem) a komunismem zvítězil a na konci 20. století zaujal pozici ideologického hegemonu. Subjekty politiky, jakými byly třída u komunismu a stát u fašismu (rasa u nacismu), byly poraženy individuem liberalismu.

Ideál jednotlivce jakožto základu politického uspořádání podle Dugina tvoří zdroj západního universalismu: pro všechny lidi jakožto jedince platí stejné hodnoty, náleží jim stejná práva. Dynamika liberalismu je proto podle Dugina již samotnou svou povahou stejně totalitní jako komunismus a fašismus. Liberalismus se totiž celému světu snaží ze své vnitřní logiky vnutit totožné hodnoty: lidská práva, demokracii, kapitalismus apod. Globalizace je jen jednou stránkou celkového směřování liberalismu.

Zde musíme učinit malou odbočku a upozornit, že Dugin nerozlišuje mezi přirozenými, univerzálně platnými právy, jak byl tento koncept původně zamýšlen, a dnešní uměle nafouknutou podobou lidských práv, která stále více degeneruje ve smyšlené nároky jakékoliv skupiny na cokoli – dnes už nám chybí snad jen práva zrzavců. Jinak viděno, Dugin nerozlišuje mezi klasickým liberalismem, který bychom zařadili na pravici, a liberalismem (libertarianismem), který bychom zařadili na levici. To je velice důležité vzhledem k tomu, že Dugin chápe jako zlo vše, co pochází z liberálního Západu. Ani univerzální lidská práva proto nemají v jeho myšlení místo. Koncept lidských práv Dugin dokonce označuje přímo za rasistický. Ale zpět k vývoji dějin.

Podle Dugina nyní po vítězství liberalismu nastala fáze postliberální, kdy se liberalismus bez nepřátel a dotažený do všech důsledků zhroutí. Jednotlivec bez širšího společenského zakotvení, bez tradic, bez Boha, spojený s konceptem absolutizované svobody, totiž nakonec pohltí sám sebe a přinese úpadek všude tam, kam sahá jeho vliv. Nedávná globální ekonomická krize představovala podle Dugina jen začátek. To nejhorší teprve přijde. Proto je nutné vydat se zcela novou cestou, překročit modernitu jako takovou. Nový směr má vytyčit právě čtvrtá politická teorie.

U konzervativně smýšlejících čtenářů by takový pokus mohl na první pohled vyvolávat sympatie. Zdá se totiž, že by mohl skýtat naději na zastavení úpadku západní společnosti. V čem tedy Dugin spatřuje nové základy? Podívejme se alespoň na několik bodů. Tím ústředním je absolutní odpor k modernitě a liberalismu, především pak odpor proti jeho základnímu kameni: „*Liberalismus jako celek spočívá na jednotlivci, který tvoří jeho nejzákladnější prvek... Abychom rozetli kruh, musíme zasáhnout jedince, zničit ho a odsunout ho na okraj politických úvah. ...nabízíme teorii, že každá lidská identita je přijatelná a ospravedlnitelná, kromě identity jednotlivce. Člověk je totiž vším krom individua. ... Liberalismus musí být poražen a zničen a jednatel musí být svržen ze svého piedestalu.*“ (Srov. 2. kapitola, *Dasein jako činitel.*)

Podle Dugina musíme kompletně odvrhnout ontologii, antropologii i epistemologii moderní doby a vytvořit nové tradice. Na základě zkušeností z 20. století rozhodně víme, že třída, rasa ani individuum nemohou základ nového uspořádání tvořit. Hodnotami budoucnosti jsou proto hodnoty z předmoderní doby. Dugin ale nemá na mysli pouhý konzervatismus, nýbrž mu jde o jakýsi futurismus, který z minulosti vyjde. Ve čtvrté politické teorii má mít například nezastupitelné místo svoboda: „*Rozdíl je však v tom, že svoboda je pojata jako lidská svoboda a nikoli jako svoboda jednotlivce – jako svoboda daná etnocentrismem, svoboda Dasein, svoboda kultury a společnosti, svoboda jakékoliv formy subjektu kromě jediné, totiž svobody jednotlivce.*“ (Srov. 2. kapitola, *Dasein jako činitel.*)

Dugin nabízí jakousi verzi kolektivní svobody. Kdo si najde čas čtvrtou politickou teorií důkladněji prostudovat, zjistí, že takovou svobodu budou mít především politici. Člověk je totiž podle Dugina jen produktem kultury a moci: „*To, kým člověk je, nevyplývá z něho samotného jakožto jednotlivce, ale z politiky. Je to právě politika, která disponuje násilím a legitimní mocí, která definuje člověka. Je to právě politický systém, který nám dává tvar. Co více, politický systém má intelektuální a pojmotvornou moc, stejně tak jako neomezený potenciál proměňovat. Odpověď na antropologickou otázku spočívá v uspořádání moci ve společnosti.*“ (Srov. 11. kapitola, *Nová politická antropologie: politický člověk a jeho proměny.*)

Pokud jde o konkrétní obsah, představuje čtvrtá politická teorie otevřený projekt, ke kterému se mohou v různých formách přidat nejrůznější společnosti a civilizace. Každý nechť vytvoří vlastní uzavřený hodnotový a kulturní systém, vznikne multipolární svět. Každý civilizační okruh bude mít své „Dasein“ nesrovnatelné s ostatními. Dugin používá termín pluriversa-

lismus, nebo také regionální universalismus, spojený s konkrétním geopolitickým prostorem, v kontrastu k universalismu. Je-li (anebo možná spíše byla-li) na Západě svoboda jednotlivce ústřední ideou politiky, jinde prostě být nemusí.

Kultury (civilizace) jsou v Duginově pojetí hodnotově autonomní a nelze je srovnávat, každá má své vlastní pojmy, platí zásada dvojího metru: „*Nebude existovat žádný univerzální standard, ani v materiálním ani v duchovním smyslu. Každá civilizace konečně získá právo svobodně projevit sama sebe podle svých přání, bude měřítkem svých věcí. Někde bude měřítkem člověk, někde náboženství, jinde etnická příslušnost, jinde třeba materialismus.*“ (Srov. 7. kapitola, „Civilizace“ jako ideologický koncept.)

Co z právě předložených zásad čtvrté politické teorie vyplývá pro projekt eurasianismu? Pokud jde o Rusko, cílem je vytvořit nezávislou civilizační oblast, která bude řízena jako impérium s centrem v Moskvě a bude ovládat Eurasii. Měla by se celkově izolovat a stát nezávislou na Západu, a to pokud možno ve všech oblastech, od vojenské až po kulturní. Její základ má tvořit Velké Rusko, jež je esenciálně svázáno s pravoslavím. Eurasie zároveň poslouží jako jeden z pilířů multipolárního světa a jedno z center celosvětového odporu proti Spojeným státům, jež jsou zdrojem liberalismu.

Hlavní světová mise eurasianismu pak spočívá v tom, že všem nabízí proti-univerzalistickou alternativu představovanou USA. Chce všem ostatním civilizacím napomoci rozvinout jejich vlastní hodnoty a kultury v novém světovém řádu. Porážka liberalismu je přitom podmínkou pro osvobození světa od hegemonie Západu, pro otevření prostoru pro multipolární svět. Nutnou podmínku vítězství přitom podle Dugina představuje přetržení pouta mezi Evropou a Spojenými státy. Atlantický svět bez starého kontinentu totiž nebude mít šanci na udržení. Evropa se stane periferií Eurasie.

Podle Alexandra Dugina se právě nacházíme v přelomové fázi dějin, kdy liberalismus a s ním i celý Západ stojí před zhroucením a doba je zralá na novou multipolární éru. Putin a Rusko mají v tomto přerodu sehrát klíčovou roli, mají napomoci zrození nového světa, který zcela nahradí postliberální agonii. Čtvrtá politická teorie všechny vybízí, aby se k tomuto úsilí připojili.

Na květnové konferenci v Kyjevě po přednášce Timothy Snydera o současných trendech ruské politiky a ideologii eurasianismu padla otázka, jak můžeme přesněji odhadnout, kam až sahá Putinův plán, když nemáme

žádný Mein Kampf jako v případě Hitlera, kde si mohl každý už v roce 1926 přečíst, co má Vůdce v plánu. Snyder odpověděl především jako historik, že musíme z vývoje událostí zkusit odhadnout jejich celkový směr. S tím nelze než souhlasit. Měli bychom ale také důkladněji studovat myšlení ideologů Kremlu. Pokud se totiž jejich vazba, například Dugina, na současnou Ruskou mocenskou elitu prokáže jako silná, máme skutečný a dlouhodobý problém. Pokus o vytvoření eurasijského prostoru byl totiž podle všeho zahájen nejpozději někdy na přelomu tisíciletí. Jak bude úspěšný, nezáleží jen na Putinovi. Momentálně jsou na tahu Ukrajinci.

(Alexander Dugin, *The Fourth Political Theory*, Londýn 2012, Arktos. Viz také www.4pt.su)

LEDEN V OI

Ve čtvrtek 9. ledna uspořádal Občanský institut s podporou Hanns Seidel Stiftung besedu se soudcem Nejvyššího správního soudu Karlem Šimkou na téma **Právní nebo justiční stát? Právo v ČR čtvrtstoletí po listopadu.**

Ve středu 29. ledna se díky spolupráci Občanského institutu, Klubu na obranu demokracie a Vysoké školy CEVRO institut uskutečnil diskusní večer na téma **Máme se bát Ruska?**, na němž s úvodními příspěvky vystoupili bývalý velvyslanec ČR v Moskvě Luboš Dobrovský, ředitel OI Roman Joch, Historik Karel Svoboda (FSV UK) a předseda Klubu na obranu demokracie Bohumil Doležal.

Roman Joch dne 16. ledna poskytl rozhovor režisérovi Davidu Vondráčkovi pro jeho nový televizní dokument o Petru Uhlovi a Hnutí revoluční mládeže. 29. ledna moderoval diskusi Občanského institutu a Klubu na obranu demokracie věnovanou současnému Rusku, na níž rovněž vystoupil s vlastním příspěvkem. Dne 17. ledna publikoval v MfDnes komentář *Chléb a hry podle Patočky předčí svobodu*, o tři dny později u příležitosti nástupu nové ministryně práce a sociálních věcí do úřadu v Lidových novinách úvahu *Rodina podle diktátu*. Na joch.blog.idnes.cz uveřejnil recenzi „Tri knihy“ (původně otištěnou ve slovenském časopisu Týždeň 13. 1.) o knížkách, které ho v roce 2013 zaujaly. Na serveru Česká pozice pak publikoval články *Monumentální transformace české politiky v roce 2013* (7. 1.), *Jak pravili Miloš Zeman a Václav Klaus* (8. 1.) *A ústavní svoboda projevu a umělecké tvorby je kde?* (9. 1.), *Obrana svobody projevu aneb Hanba novým cenzorům* (19. 1.), *Nepozvat bývalé předsedy na kongres ODS je chyba* (23. 1.), *Zachrání ODS téměř diktátorské pravomoci pro Petra Fialu?* (28. 1.) a *Nebezpečné iluze Petra Druláka o bratrství* (31. 1.).

Matyáš Zrno v lednu organizačně zajišťoval besedu se soudcem Nejvyššího správního soudu Karlem Šimkou (přednáška je k dispozici na Youtube kanálu Občanského institutu <https://www.youtube.com/user/Obcanskyinstitut/videos>) a také diskusní večer na téma "Máme se bát Ruska", který OI organizoval spolu s Klubem na obranu demokracie a Vysokou školou CEVRO Institut. V Lidových novinách publikoval komentáře *Láska státu k daním nezná mezí* (7. 1.), *Je nás na světě moc?* (11. 1.), *Poslední z velkých generálů* (13. 1.), *Zbraň nejen politická* (20. 1.), *Evropská socialistická inspirace* (27. 1.) a *Jak vyjít s ďáblem* (28. 1.).

Za finanční podporu zaslouhou Občanskému institutu v lednu upřímně děkujeme paním Jarmile Friedlaenderové, Andree Komancové, Lucii Creighton, Olze Foglarové, Kateřině Geislerové, Martině Čáповé a Veronice Kuchyňové Šmigolové, pánům Janu Doležalovi, Martinu Frélichovi, Davidu Navarovi, Cyrilu Křížovi, Richardu Duřpektovi, Václavu Foglarovi, Tomáši Orlíkovi, Tomáši Chrenkovi, Robertu Kotzianovi, Janu Krásenskému, Karlu Mrzílkovi, Jaromíru Neumannovi, Aleši Hodinovi, Richardu Cvrkalovi, Mojmíru Hamplovi, Václavu Vosečkovi, Miloslavu Kučerovi, Jaroslavu Jirátovi, Karlu Smolovi, Pavlu Bratinkovi, Peteru Foglarovi, Karlu Pliskovi, Jakubu Chromému, Tomáši Moravcovi, Petru Valentovi, Leo Pavlátovi a Stanislavu Šlechtovi a za podporu akcí Občanského institutu nadací Hanns Seidel Stiftung.

OBČANSKÝ INSTITUT nabízí:

Babbitt, Irving: DEMOKRACIE A VŮDCOVSTVÍ

304 stran, V8, 320 Kč

Gray, John: LIBERALISMUS

116 stran, V2, 80 Kč

Chambers, Whittaker: SVĚDEK + Schmidt, Mária: ZÁKULISNÍ TAJE

736+152 stran, V8, 420 Kč

Jouvenel, Bertrand de: ETIKA PŘEROZDĚLOVÁNÍ

96 stran, V2, 93 Kč

Kirk, Russell: KONZERVATIVNÍ SMÝŠLENÍ

640 stran, V8 + karton. krabice, 385 Kč

Nisbet, Robert: KONZERVATISMUS

144 stran, V2, 47 Kč

Erasmus Rotterdamský: O VÝCHOVĚ KŘESŤANSKÉHO VLADAŘE

192 stran, latinský a český text, V8, 247 Kč

Weaver, Richard M.: IDEJE MAJÍ NÁSLEDKY

168 stran, V8, 185 Kč

Přednášky z politické filosofie

152 stran, V2, 110 Kč

Rodinná politika a agenda rovnosti žen a mužů

72 stran, V1, 62 Kč

Vzdělání a svoboda volby

104 stran, V2, 47 Kč

Velké postavy politické filosofie

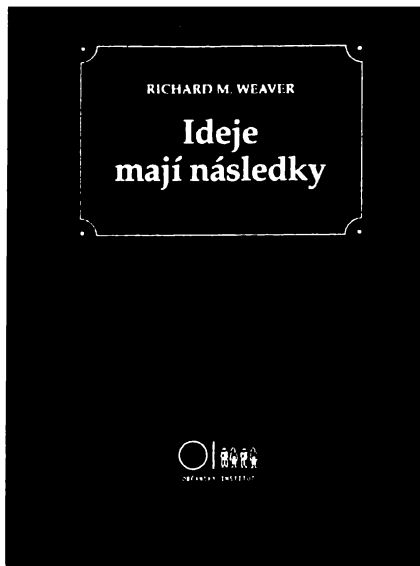
224 stran, V2 + papírový přebal, 80 Kč

Katedrála a krychle. Úvahy o evropských hodnotách

64 stran, V1, 30 Kč

OBČANSKÝ INSTITUT

nabízí

Přeložil Jiří Pilucha.

*Formát B5, 168 stran, tvrdá vazba,
cena 185 Kč.*

*K objednávce na adrese
Občanského institutu
(Jungmannova 17, 110 00 Praha 1)
nebo prostřednictvím
e-mailu zegklitz@archaia.cz*

Vydává **OBČANSKÝ INSTITUT**, Jungmannova 17, 110 00 Praha 1,
e-mail institut@obcinst.cz www.obcinst.cz

Bankovní spojení: KB Praha 6, č. účtu 18136061/0100.

Šéfredaktor Jaromír Žegklitz.

Grafická úprava Martin Straka, Davidkova 125, 182 00 Praha 8.

Tisk: Petr Malik, Bělohorská 150/257, 169 00 Praha 6.

Registrováno pod číslem MK ČR E 6738.

NEPRODEJNÉ

ISBN 978-80-87944-06-6